

דן אפרת

אדמה קשה אנשים קשים

צוירים בעטיפה: אלי שמיר, צילום: אבי חי

דן אפרת

אדמה קשה

אנשים קשים

הספר **אדמה קשה, אנשים קשים** מביא בלשון חיה וצבעונית ובהומור מושחזו מסיפוריהם של המתיישבים הראשונים בתל-שמם, הוא כפר יהושע שבעמק יזרעאל. זהו גם סיפורה של התקופה: שנות הארבעים של המאה ה-20 בפלשתינה (א"י) שתחת המנדט הבריטי. אהבה, חמלה, אידאולוגיה, עורמה ותככים – את כל אלו נוכל למצוא בעולמן של הדמויות המאכלסות ספר זה, אנשים קשים הנאחזים באדמה הקשה: ספקטור הענק, שהיה אוסף אל כף ידו ארבע אצבעות ורק את ה"מצביעה" זוקף אל-על, וקולו רועם, "דעו לכם, תבואות חורף בידי שמים, תבואות קיץ ביד אדם!"; שושנה הגננת בת העשרים שחדרה הקט הפך למועדון ערב לפניי, ואילו היא אהבה רק את פרץ; סיפור אהבתם של בלינה היפה ומישקה החלוץ; תעלומת הרצח במי הברכה של מעיין יצחקיה; שומר השדות האגדי קרסין, שובר הלבבות, על סוסתו האדומה; רוזובסקי המהולל מנהלל ידו של חיים ויצמן; והגיסים שמילוב ובשקורוב, בעלי החמנית שאין כמוה ליופי, שצמחה מאחורי בית הכיסא והפליאה את עין כל רואיה.

דן אפרת הוא בן הדור השני בכפר יהושע.

0 365000009 7

מחיר מומלץ: 94 ש"ח

דן אפרת

אדמה קשה אנשים קשים

זן אפרת

אדמה קשה אנשים קשים

Dan Efrat
Hard Land Hard People

עורכת: ד"ר אסיה שרון

טקסטים ביידיש: אוריאל כהן

ציורים: אלי שמיר, צילום: אבי חי

© כל הזכויות שמורות להוצאת אסיף ולמחבר.

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו לרבות תצלום ורישומים
בשום צורה ובשום אמצעי, לרבות תרגום, עיבוד לכל מדיה שהיא, צילום והקלטה
ללא אישור בכתב מהוצאת אסיף.

אסיף הוצאה לאור מרכז כתיבה ועריכה
assif.pub@gmail.com; www.assif-pub.com
054-4441746

תל-אביב 2014

אם תלך בשדות אל לך לרחק מן השביל,
שְׁמָא דְרַכְתָּ אֶת קֶרְבֵּן הַסַּבִּים הַדְּדוּמִים.
לא מְתִים, כִּי אִם יִשְׁנִים! לא מְתִים, כִּי אִם יִשְׁנִים!

בן הכפר, מאת אטאוואלפא יופנקי, ארגנטינה.
על פי התרגום של יורם מלצר

דבר המחבר

"אדמה קשה אנשים קשים" הוא שם הספר. לא מצאתי מילים טובות מאלה כדי למצות את המסופר בדפיו.

הוריי, מראשוני המתיישבים במושב בעמק יזרעאל, כל שהשיגו בא בעמל רב ובעבודה קשה. מלבד הדיבור. זה לבדו קלח בקלות מפתיעה. הם הצליחו להחדיר בנו, ארבעת ילדיהם, את ענן הדאגה מפני החורף הקרב בעוד התבואה בגורן ובשדה ואת חרדתם לתנובת הפרות שברפת ולבריאות העופות שבלולים. אתגר גדול היה להם חינוך הילדים, וכל רצונם היה שימשיכו בדרכם: שיהיו חקלאים.

שניהם, אמיי ובייחוד אבי, הנחילו לנו זיכרון מעולה. אמיי התאמצה לא לשכוח, ולאבי הביא הזיכרון הטוב רק בריאות. מהם ירשתי את היכולת להתמיד בעבודה עד כלות הכוחות, מהם למדתי לא לתת לזמן להשכיח את שראוי שייזכר, ומהם ירשתי את יכולת ההתבטאות בכתב ובעל פה.

בספרי זה אני מותיר פתח נרחב לדמיונו של הקורא ומקום להרהור: מה אמת כאן, מה דמיון? בכל דבר ועניין מהמסופר יש גרעין מוצק של אמת ואף יותר מכך, אבל בפרקים אחדים בספר קשה האמת מן המסופר.

הנכתב בספר זה, מרביתו מובא בדרך הסיפור, ואילו הפרקים "וידויו של גלר" ו"הגנת", על פי בקשת השניים, מוגשים לפניכם ממש כפי שרשמתי מפיהם בעת שיחותיי עמם, ויש בהם אך מעט תיקוני עריכה משלי ומשל העורכים.

ליד הכותרת מופיעות המילים "ספר ראשון". ואם אינן מופיעות, אנא שוו בנפשכם שהן עומדות שם, מצפות להמשך שיבוא, שכבר הולך ונכתב.

עבדכם הנאמן,
דן אפרת, כפר יהושע

תודות

תודתי ניתנת בזה:

לשתיים נשים שדעתן ביקשתי על ספרי זה, ולא חסכו במילים כדי לעודד אותי להוציא לאור:
גב' רחל זייטלבך, חיפה
גב' רוחמה מטלון, "מילים מהלב", מושב כנף, רמת הגולן.

לחיים באר, על העידוד הלבבי לכתוב ספר זה.

לשניים שהטו שכמם ונתנו כתף להוצאת הספר:
אפרת וצבי ברנדס – "שביל פרות החלב", מושב בית לחם הגלילית
ג'ק ודון פוראן – ג'ורג'יה, ארצות הברית וישראל.

לרבים במושב כפר יהושע, בני כל הגילים, אשר ביקשוני להיות להם לפה.

ולעבודתם המסורה של יוסי וד"ר אסיה שרון, אנשי הוצאת "אסיף", אשר עשו ימים כלילות כדי להוציא לאור את הספר הזה. העבודה במחיצתם היא חוויה מיוחדת בפני עצמה.

המחבר

תוכן העניינים

13	ברידע
16	העלייה השלישית
19	רוחות ספטמבר
22	גנת בכפר
33	אופרה בכפר
37	בית ספר חקלאי לבנות בנהלל
41	תפוחי עץ לדוגמה
49	בלינה
53	גיוס לצבא הבריטי
58	חינוך
61	ניתוח בעפולה
66	אבא של רמי
72	משפט לסימקין
76	סוכריות טובי
79	הילד בפלמ"ח - א'
83	שמעון במעיין
85	שלושה כוכבים ברקיע
88	מרסיי, 1946
92	הפלמ"חניקים בחורשה
95	שאלו והאקדח
101	ויצמן מגיע לנהלל

104	הצמחוניים
109	הילד בפלמ"ח - ב'
116	חתונתם של שמעון וז'נט
120	ז'נט
122	קרסין - א'
129	קרסין - ב'
134	קרסין - ג'
143	חתונת השומרים
150	עניין התפוחים מסתבך
155	חנה סימקין
161	פרוספריטי
164	השיטה
166	רצפה ותקרה
169	לימודים
172	שביתת מורים
178	הטיול לעמק הירדן
182	קצר חשמלי ברפת
187	אחרי שאול
200	הפגנה נגד הסכם השילומים
204	וידויו של גלר
210	גלר מחלים
218	המפגש האחרון
224	התערוכה בנהלל
234	ירושלים, ארבעים ושמונה

ברוידע

ביום החמישי בחודש תשרי שנת תרפ"ז סיים הרב שמעון ברוידע להקים את צריף המגורים בנחלתו שבמושב שדה-יעקב. כבר באותו ערב כתב לאשתו חנה-לעיא איגרת ובה הוא מברך על היענותה להפצרותיו זה חמש שנים, שהרי בדעתה לסגור את החנות ולהצטרף אליו עם שני ילדיהם. הוא גם מזכיר לה שהסרטיפיקטים שממתינים לה במשרד הארץ-ישראלי בוורשה, תוקפם מסתיים ביום הראשון לחודש הראשון של שנת 1928 (למניינם), ועל כן אין להתמהמה. וודאי שהזמן קצר הוא והמלאכה מרובה, וגם עסקי החנות שעליה לסגור אינם דבר של מהיום-למחר, אלא אם כן יהא הדבר כרוך בהפסד מרובה.

"...ובאשר לדבריך בעניין החלוצים בוני הארץ, שעליהם מרננים אצלכם בגולה כי פורקי עול תורה ומצוות המה. מה לך כי תליני? הם מקיימים בדבקות מצוות יישוב הארץ, ו'ואהבת לרעך כמוך' הוא נר לרגליהם... אבל הרי את היודעת חנה-לעיא יקרה, שאני איוויתי לנו למושב את חברתם של אנשים אשר כולם עד אחד שומרי הלכה המה... מקפידים על קלה כבחמורה..."

למחרת היום קשר ברוידע את הפרה לעגלה מאחור, את הפרד רתם מלפנים, ובכיסו המכתב אותו יבייל בסניף הדואר שבכפר יהושע, משם יישלח עם שאר דברי ה"פוסטה" ברכבת הצהריים לחיפה. כשהוא נושא עליו את החותמת POST OF PALESTINE (א") יפליג המכתב בדרכי הים צרור בשק אחד

עם אלפי דברי דואר אחרים. בקרונות רכבת יטולטל ויועמס עד שיגיע ליעדו: המען הוא הגב' חנה-לעיא ברוידע, "בית מסחר", אי שם בטרנוב (גליציה) שבפולין. בינתיים את הפרה שהגיעה עונתה ו"דורשת" היא, יביא אל הפר. הפר הוא זה שברצון אדוניו, הלוא הוא מנהל הפרייה שבכפר יהושע מתתיהו פיכמן, יוסר שער הברזל הסוגר בעדו ויפתחו בפניו "שערי חמדה", ואז זנוק יזנק בשעטה במסלול הצר היישר אל אחורי הפרה, והיא זו שנענית לו בשתיקה תוך שהיא מפנה ראשה לאחור ונועצת בפר מבט מלא התחשבות והבנה ומתירה לו לחדור אל אברתה ולהותיר בתוכה את זרעי המחר.

חנה-לעיא לא התקשתה להסתגל לקשיי הארץ החדשה, אף כי ציונית גדולה לא הייתה מעודה וטרם עלייתה ארצה האמינה בכל לבה שהנה בעלה יתפכח במהרה משגיונותיו וישוב אליה, אם לא הודות לה הרי הודות לילדים שנשארו אתה בטרנוב. והלוא היו גם היו כאלה ששבו משם ובפיהם "זמרת הארץ"... היא גם לא יכלה לבוא אל שמעון בעלה בשום טרוניה מכיון שכל שהבטיח לה קיים. לבד מזיכרון השבת הראשונה שלה בארץ ישראל, כשראתה במרחק אנשים מכפר יהושע, המושב השכן, נוסעים בעגלות רתומות לסוסים והן עמוסות אבנים מסותתות מן הגבעה שבשייך אברק אל כפרם.

"גוואלד... רָב שמעון... גוואלד... רָב ברוידע, לא עשיתי את כל הדרך עם הילדים מטרנוב עד לכאן כדי שאראה יהודים מחללים שבת אל מול חלון ביתי!" הרימה עליו קולה. "הו אלי מי יתנני ואשובה! אוי מאמע, אבוי לי טאטע..."

ברוידע, שהבין כי נקלע לצרה, השיב לה מיד ש"הללו שבעגלות... אלה בכלל לא יהודים... הם ערבים!"
 "רָב שמעון, אתה חושב שאני לא מבינה... אלה יהודים בני יהודים..."

"גברת יקרה... רק יום אחד את כאן בארץ-ישראל וכבר
הכול ראית? אז שתדעי לך... כאן יש גם ערבים כאלה... שרק
נראים כמו... יהודים..."